

A VÁRMEGYÉK TÁMADÁSA MÓRICZ ZSIGMOND ELLEN 1931-BEN

A Móricz Zsigmond 1930-as csehszlovákiai útja nyomán a sajtóban megindult támadás¹ minden szenvedélyessége ellenére talán nem korbácsolta fel annyira a közvéleményt, mint Zemplén vármegye „megbélyegzési” javaslata. 1931. március 26-án² tartotta Sátoraljaújhelyen Zemplén vármegye törvényhatósági bizottsága évnegyedes, rendes közgyűlését Széll József főispán elnöklete alatt. A napirend első pontja Bernáth Aladár alispánnak a vármegyei köz- igazgatás utolsó negyedévi állapotáról beszámoló jelentése volt. Tantó János, megyaszóci ref. lelkész szólott hozzá elsőnek az alispáni jelentéshez, felhíva a figyelmet arra, hogy a falu népe „nemzetietlen agitátorok” részéről milyen kísértéseknek van kitéve. Az utána felszólaló Emődy László nyug. törvényszéki tanácselnök, a Zemplén megyei Kazinczy kör elnöke, Tantó beszédét azzal egészítette ki, hogy nemzethűség szempontjából aggályos Móricz cikke is, és ezért indítványozta, hogy a vármegye ítélje el az író állásfoglalását. A közgyűlés így is határozott, és határozatát hasonló állásfoglalás végett a társtörvényhatóságoknak is megküldte.³

Emődynek ez a, lehet, hogy csak a vita hevében felvetett, és előre nem is tervezett, javaslata tehát Móricz Zsigmond felett ítélkezési fórumnak tette meg huszonöt vármegye⁴ közgyűlését. A vármegye ősi-joga volt, hogy közgyűlésein politikai kérdések felett vitázzon, a többi vármegyével közös állásfoglalás végett átiratokat váltson, a kormányhoz feliratokat intézzon. Az ilyen közös állásfoglalásnak természetesen mindig országos jelentősége volt, és azzal úgy a kormányoknak, mint a közvéleménynek számolnia kellett. Kérdés, hogy a vármegyek ebben az időpontban milyen réteget képviseltek. A vármegyei szervezeten épp két évvel ez- előtt hozott nagy változtatásokat létre az 1929:XXX. tc. A törvény szerint a vármegyét képviselő törvényhatósági bizottságnak csak kétötöd részét választották az összes választók, kétötöd része a legtöbb adófizetők közül került ki, míg a maradék egyötöd rész megoszlott az ún. szakszerűség (a vármegyében működő állami hivatalok vezetői) képviselete, a vallásfele- kezetek és az érdekképviseletek (különböző kamarák) megbízottai között. Ezeken kívül a bizottság tagjai voltak a megyei tisztviselők és az örökös bizottsági tagok. 750 lakosra esett egy megyebizottsági tag. Zemplénben ekkor 205 tagból állott a bizottság,⁵ amelyből csak 72 volt választott. Mindez azt mutatja, hogy a vármegye távol állott attól, hogy népképviseli intézmény legyen, állásfoglalása tulajdonképpen az országot irányító réteg állásfoglalását jelentette.

Még mielőtt a zempléni határozat megkezdte volna országjáró útját, Móricz nyilatkozatot tett ezzel kapcsolatban közzé, amelyre Emődy a szélsőjobboldali *Magyarság* hasábjain válaszolt⁶ és fenntartotta álláspontját. A vita tehát újult erővel lángolt fel, pro és contra jelentek meg cikkek a Móricz-üggyel kapcsolatban, amelyek között ki kell emelnünk Emődy Zoltánnak, (Emődy László fia) a Bajcsy-Zsilinszky szerkesztette *Előőr*sben közölt, apját.oz címzett nyílt levelét, amelyben szembe fordul a Móricz-ellenes támadásokkal. A levél bizonyíték arra, hogy az értelmiségi ifjúság egy része a vitába az író oldalán állott.

Ezalatt sorban megérkezett a vármegyékhez a zempléni átirat. Először Borsod vármegye törvényhatósága tűzte ki tárgyalásra az 1931. évi április 24-i közgyűlésen. Az író tisztában volt

¹ Vö. Vargha Kálmán: Adalékok Móricz Zsigmond csehszlovákiai útjaihoz és kapcsolataihoz. It. 1957. 3. sz.

² *Móricz Virág*: Apám regénye, (Bp. 1953.) 373. tévesen április 12-re helyezi a közgyűlés keltét.

³ 1. sz. melléklet, továbbá *Felsőmagyarországi Hirlap*, 1931. március 28.

⁴ Igaz, hogy a határozat társtörvényhatóságokról beszél, azonban a törvényhatósági jogú városok úgy látszik nem kapták meg az átiratot. Miskolc városához, iktatókönyve tanúsága szerint nem érkezett meg. Csak Debrecennél tesz egy újságcikk említést arról, hogy a városhoz megérkezett a zempléni határozat (*Debrecen*, 1931. április 29.), de ez is tévedés lehet, mert a május 18-i városi közgyűlésről szóló beszámoló nem említi meg. (Uo. 1931. május 19.) Más városoknál semmi nyomot nem találunk rá. Sajnos, mivel a zempléni levéltár alispáni iratai között bárbar selejtezés pusztított, nem maradt meg az átirat fogalmazványa, és így nem tudjuk, hogy csak a megyei közigazgatási kiadó gondatlanságából nem küldték el a városoknak, vagy pedig szándékosan nem akarták.

⁵ 1929. évi XXX. tc. A) kimutatás. A 205 tagból csak 77 volt jelen.

⁶ *Magyarság*, 1931. április 9.

azzal, hogy a zempléni határozat utáni az első vármegyei állásfoglalás döntő jelentőségű lesz a vita további alakulására nézve. Különösen fontosnak tarthatta éppen Borsod- és Gömör-Kishont közig. e. e. vármegye megnyilatkozását, mert a megyezékhely az a Miskolc volt, amelyről maga írta, hogy „arra van predesztinálva, hogy Budapest után a legnagyobb város legyen az országban”.⁷ Ezért a közgyűlés napján a helyi lapokban közölte azt a nyilatkozatát, amelyben bizonyos mértékben megmagyarázni igyekezett eredeti cikkét.⁸ Móricz nyilatkozatait, habár meghátrálás volt, mégis szükségesnek kell tartanunk, mert ez által lehetőséget nyújtott arra, hogy a vármegyék ne csatlakozzanak a zempléni határozathoz. A vármegyék egységes állásfoglalása beláthatatlan következményekkel járhatott volna.

Borsod közgyűlése viharosan zajlott le. A gyűlés előtt megtartott kisgyűlés Vadnay László vármegyei főjegyző előadói indítványára úgy határozott, hogy a zempléni átirathoz való csatlakozást javasolja a közgyűlésnek. Már tárgyalták a javaslatot, midőn a főispáni szobából kilépett Bottlik József kormánypárti országgyűlési képviselő és az aznapi Móricz-nyilatkozatra hivatkozva, kérte a kisgyűlés javaslatának elvetését. Heves és hosszas vita után a szintén kormánypárti képviselő Farkas Gyula javaslatára a határozathozatalt a következő közgyűlésre halasztotta a törvényhatóság, hogy addig a tényállást tisztázhassák.⁹

Az író ügyesen kihasználta azt, hogy a vármegye foglalkozott ügyével. A közgyűlést követő napra, április 25-ére Nyugat irodalmi estet hirdetett a miskolci Zenepalotába, és természetesen az előző napi határozat visszhangjaként nagy érdeklődés jelentkezett.¹⁰

Következőnek Csongrád megye vette tárgyalás alá a zempléni átiratot. Négyesy László, Móricz ellenfele itt született, a vármegye örökös törvényhatósági bizottsági tagjának választották, és egyik rokona volt a szentesi polgármester. Már az április 27-i kisgyűlésen heves viták kezdődtek. A vármegye felsőházi tagja, Cicatricis Lajos támadta legélesebben az írot. Forradalomtól való félelem tükröződik egész beszédéből. Móricz állásfoglalását mérgezett kúthoz hasonlítja, amelyből a „hívüleji intelligencia” él, az ilyen állásfoglalások vezettek 1918-hoz. Miután a vitában Böszörményi Jenő ref. lelkész a borsodi közgyűlésre is hivatkozva védelmébe vette az írot és meghallgatását kérte, Cicatricis közbekiáltott: „Ki vele a Parnasszusról is! Kutyakorbáccsal!” Ezek után az alispán felolvasta az inkriminált Móricz-cikket, és azt javasolta, hogy ha az író bocsánatot kérne a nemzettől, csak akkor vegyék le az ügyet a napirendről. Végül a kisgyűlés a zempléni átiratot pártolólaj terjesztette a közgyűlés elé. Az ró még aznap új nyilatkozatában bocsánatot kért a nemzettől.¹¹

A csongrádi kisgyűlés és a Móricz-nyilatkozat újra felélesztette a Móricz-ügy feletti sajtóvitát. Bottlik, aki már Borsodban a megbevégezés ellen szólalt fel, nyilatkozatot tett közzé, amelyben helytelenítette a vármegyék beavatkozását. Elismerte ugyan azt a jogot, hogy a megye közérdekű ügyekben állást foglaljon, de a Móricz-ügyet nem lehet annak nevezni, hiszen a zempléni beavatkozás előtt csak igen szűkkörű irodalmi vita volt.¹² Ugyanakkor a szélsőjobboldali *Magyarország* hasábjain a szerkesztő Milotay István, akinek március 15-én megjelent, Móricznak szóló „nyílt levele” élte ki először az író elleni támadásokat, most hangot váltva arról ír, hogy véleménye szerint a Móricz-ügy segítségével a kormánypart akarja „a mai rendszert nemzeti hőssé kvalifikálni”. Úgy látja, hogy a Móricz-ellenes irodalmi irány „amelynek vagy semmi köze nincs az igazi irodalomhoz, vagy azt hiszi, hogy Arany Jánosnál megállt a világ”, keresi igazolását a vitában. Ez az irányzat a kormánypart irányzata. Végül

⁷ Idézi a *Reggeli Hírlap* 1931. május 5-i számában.

⁸ *Reggeli Hírlap*, 1931. április 24. Kivonatossan közölte az ugyancsak Miskolcon megjelenő *Magyar Jövő* aznapi száma is.

⁹ L. I. sz. melléklet. Az újságok is részletes tudósításokat közöltek. Pl. *Reggeli Hírlap* 1931. április 25, *Magyar Jövő* 1931. április 25. *Esti Kurír* 1931. április 25. *Felsőmagyarországi Hírlap*, 1931. április 25, *Pesti Napló* 1931. április 25. *Magyarország* 1931. április 25. Ez támadja a megyét a viszonylag Móriczhoz húzó határozat miatt. Meg kell még jegyeznünk, hogy a határozat értelmében az irattárnok 1931. július 13-án a Móricz-ügy aktáit bemutatta Bónis Aladár alispánnak, aki azonban végleg irattárba helyeztette. (Miskolci Állami Lt. Borsod vm. lt. Alispáni iratok. 10075/ai. 1931. sz.)

¹⁰ *Móricz Virág* i. m. 373. Nagy Péter Móricz Zsigmond 1953. 229–30. A *Magyar Jövő* c. ellenzéki miskolci lap 1931. április 24-i számában hosszú cikkben hívja fel a figyelmet a következő napi előadásra, melynek érdekességét az aznapi közgyűlés is emelni fogja. Mindkét miskolci lap részletes beszámolót közöl április 26-i számában az előadásról.

¹¹ *Magyarország, Magyarország, Nemzeti Újság* stb. 1931. április 28. *Át földi Friss Újság* 1931. április 29.

¹² *Pesti Napló* 1931. április 29.

megállapítja, hogy „nagyon furcsa lenne, ha a magyar vármegyék hivatásuknak éreznék eldönteni, hogy ki milyen író, hogy egy író destruktív-e, vagy nem destruktív”.¹³

Csongrád április 29-én tartott közgyűlése hevesességében felülmúlta a kisgyűlést. A frontok ugyanazok voltak. A Móricz-ellenes irány vezérszónokai: Cicatricis és Vizyesy polgármester nem fogadták el az író bocsánatkérését. Móricz mellett főleg Böszörményi, Piroska János és a szintén református lelkész Gilicze Antal szólaltak fel. A vitának felekezeti színezete is lett: a reformátusok a Móricz-ellenes támadást bizonyos fokig kálvinista-ellenes támadásnak is érezték. Már a borsodi megyegyűlésen megtaláljuk ennek nyomát. Míg az államtanács azt is, hogy a Móricz-pártiak szinte kivétel nélkül az ellenzéki bizottsági tagok közül kerültek ki Csongrádban (szemben Borsóddal), a katolikus Piroska pl. az ellenzék egyik megyei vezére volt. Gilicze beszédében utalt arra is, hogy „Móricz Zsigmond nem sértette meg a nemzetet, ellenben elégtételt adott egy olyan sértésért, amelyet el sem követett”. A már majdnem tettegességgig fajuló vitában a főispán hiába igyekezett közvetíteni az ellenfelek között. Végül 46 szavazattal 22 ellen a közgyűlés elfogadta a zempléni határozatot.¹⁴

Ugyanakkor Heves vármegye is közgyűlést tartott, ahol úgy döntöttek, hogy nem veszik tárgyalás alá a Móricz-ügyet, mert az író időközben megkövette a nemzetet.¹⁵ Ettől kezdve a megyék állásfoglalása inegozlik: a Móricz nyilatkozatok megtették a hatást: a vármegyék többsége napirendre tért az ügy felett. Voltak ugyan olyan megyék, amelyek ragaszkodtak az író elítéléséhez, azonban Csongrádon kívül egyedül Jász-Nagykún-Szolnok megye közgyűlése fogadta el a zempléni határozatot eredeti formájában.¹⁶ Abaúj-Torna vármegye közgyűlésén olyan javaslat született, amely szerint „a vármegye törvényhatósága nem érintve Móricz Zsigmondnak írói munkásságát, a Nyugatban megjelent cikkét . . . politikai kifakadásnak tekinti és azt mélyen elítéli”. A főispán (ugyanaz a Széll József, akinek elnöklete alatt született meg a zempléni határozat) meg akarta akadályozni ezt a határozatot, és ezért azt javasolta, hogy elítélvén ugyan az író eljárását, mégis térjenek napirendre az átirat felett. Ezt az indítványt azonban a közgyűlés elvetette, és így a fenti határozat ment keresztül.¹⁷

Általában a közgyűlést előkészítő kisgyűlések azt a javaslatot terjesztették elő, hogy elítélve ugyan az író eljárását, bocsánatkérését elfogadva, térjenek napirendre az ügy felett. Így határozta Hajdú,¹⁸ Szatmár,¹⁹ Zala,²⁰ Szabolcs,²¹ Esztergom–Komárom,²² Győr²³ vármegyék közgyűlései.

Más vármegyék egyszerűen elfogadva az író bocsánatkérését, az elítélésről nem szólva, tértek napirendre az ügy felett. Így jártak el Hevesen kívül Sopron,²⁴ Fejér,²⁵ Nograd–Hont²⁶ törvényhatóságai.

A többi vármegyék közgyűlései úgy látszik nem foglalkoztak a Móricz-üggyel. Pedig a határozat megérkezett, és ezekben a megyékben is nagy érdeklődést keltett. Pl. egy Békés megyei lap két cikkben is foglalkozik az átirattal, amelyet majdnem szóról-szóra közöl,²⁷

¹³ *Magyarság*, 1931. április 29.

¹⁴ *Pesti Napló*, 1931. április 30. Ezen kívül tudósítást találunk a közgyűlésről pl. a *Nemzeti Újság*, *Magyarság* április 30., és az *Alföldi Friss Újság* május 1-i számaiban.

¹⁵ *Magyarság* 1931. április 30., *Pesti Napló* 1931. április 30.

¹⁶ *Magyarság* 1931. május 25.

¹⁷ *Abaúj-Tornai Hírlap* 1931. május 16.

¹⁸ A kisgyűlés előtti indítvány egyszerű napirendről való levételt célzott, amit azonban vita után úgy módosítottak, hogy megbotránkozván ugyan az író cikkén, bocsánatkérését elfogadva, térnek napirendre az ügy felett. (*Debrecen*, 1931. május 12.) Ezt a javaslatot fogadta el a közgyűlés. (*Uo.* május 16.)

¹⁹ *Szatmár és Bereg*. 1931. május 10.

²⁰ *Magyarság* 1931. május 13.

²¹ *Nyírvidek* 1931. május 13. A lap május 8-i száma is foglalkozik az ügygel.

²² *Magyarság*, 1931. május 16.

²³ Már a gyűlés előtti figyelmezteti a *Dunántúli Hírlap* 1931. május 13-i száma a Móricz-ügyre a közönséget. A május 16-i kisgyűlés, részben a főispán indítványára, az ügynek megjegyzés nélküli napirendről való levételét javasolta a közgyűlésnek (*Győri Hírlap* 1931. május 17.), amely május 18-án mégis a fenti, részben elítélő határozatot hozta. (*Uo.* május 19.)

²⁴ Kisgyűlés: *Soproni Hírlap*, 1931. május 22. („elvárja azonban, hogy a jövőben hazafias érületének tetteiben adjon kifejezést” Móricz). A közgyűlés is így határozott. (*Uo.* 1931. május 27.)

²⁵ *Pesti Napló* 1931. május 1. *Pesti Hírlap*, 1931. május 1.

²⁶ *Pesti Hírlap*, 1931. május 1.

²⁷ *Békés* 1931. április 11, április 18.

azonban a közgyűlésről való beszámolója nem említi a Móricz-ügyet.²⁸ Somogy megye közgyűlésén az alispán nyilatkozott is, hogy az átiratot nem viszi a megyegyűlés elé.²⁹ Baranyában, amelynek közös főispánja volt Somoggyal, az erőskezű, későbbi belügyminiszter Keresztes-Fischer Ferenc személyében, valószínűleg ugyanez történt. A megyegyűlésről megjelent újságcikk itt sem említi a Móricz-ügyet.³⁰ Pest vármegye ugyancsak nem vitte a közgyűlés elé az átiratot, mivel azt az író bocsánatkérésére tárgyalanná tette.³¹ Valószínűnek vehetjük tehát, hogy a többi megye, ahol a helyi újságok szintén nem emlékeznek meg a zempléni átirat tárgyalásáról: Vas, Tolna, Veszprém, Csanád, Bihar, Bács-Bodrog, — nem is tárgyalták azt.

Ezek szerint a vármegyék elenyésző kisebbsége tette csak magáévá Emődy támadását. Még azok a megyék, amelyek elítélték az író, sem csatlakoztak hozzá többségükben. Így tehát nem sikerült Móricz ellenségeinek a vármegyék egységesen elítélő határozata segítségével az író politikailag lehetetlenné tenni.

Még egy kérdéssel kell foglalkoznunk: milyen hatása volt az ország politikai életében a Móricz-ügynek. A támadás — irodalmi vitának a vármegyék elé bocsátása — kormányparti megnyilatkozás volt. Így azután a megyei törvényhatóságok minden ellenzéki tagja szükségképpen Móricz védelmezőjévé vált. Ebből a szemszögből kell értékelnünk Milotay szerepét is, aki a Móricz elleni hajszá egyik kezdeményezője volt; a csongrádi kormánypartiak dühös Móricz-ellenes támadása hatására, már illetéktelennek tartja a vármegyék irodalmi ügyekbeni állásfoglalását. A csongrádi közgyűlés rámutatott arra, hogy itt a lényeg már nem Móricz cikkének helyes vagy helytelen mondanivalója (a közgyűlési beszámolókból majdnem minden megyénél kiderül, hogy a bizottsági tagok többsége nem olvasta a Nyugatban megjelent Móricz cikket), hanem a kormánypart hivatalos irodalmi irányzatának a politikai ellenzékkel folytatott harca. Ezenkívül az ellenzék több megyében kihasználta az író református vallását arra, hogy felekezeti síkra is kiterjessze a vitát.

A hivatalos kormánykörök kezdetben valószínűleg nem nézték rossz szemmel a vármegyék Móricz-ellenes támadását. A Móricz nyilatkozatok azonban úgy látszik más álláspontra birták őket. Azáltal, hogy az író a revízió mellett szólalt fel, és bocsánatot kért, a hivatalosan a revízió alapján álló kormány megnyugodhatott: a Nyugati Móricz-cikk már nem jelenthetett komoly fegyvert a hivatalos kultúrpolitika ellen. Most már érdeke volt a kormánynak, hogy eltussolja a Móricz-ügyet, amely, mint a csongrádi eset mutatta, immár az ellenzék harci eszközévé vált. Ezért érthető, hogy épp a főispán szobájából lépett ki kezében az író nyilatkozatával a borsodi közgyűlés közben a kormányparti Bottlik, és Csongrádban is a kormány hivatalos exponense, a főispán közvetített a felek között. Minden megyében, ahogy láttuk, a főispán a Móricz-kérdés napirendről való levétele mellett volt. A kormány helyzete ebben az időben megingott. A gazdasági válság kellős közepén vagyunk ekkor, és tavasz végére új országgyűlési választás volt kitűzve. A nehéz helyzetben választásra készülő kormány nem nézhette szívesen, ha az ellenzék, viszonylag lényegtelen kérdésekkel új támadási felületet nyit ellene. Így azután a nagy garral kezdett támadás észrevétlenül elült.

Az alábbiakban közöljük a vitára vonatkozó leglényegesebb iratokat.

I.

A Zemplén megyei határozat

(Kelt 1931. március 26. Eredetije a Miskolci Állami Levéltárban található, Zemplén vármegye levéltára, Közgyűlési Jegyzőkönyvek. 1931. évi kötet. 2–4. lapon. A vármegye 3. jkv./2621. aj. 1931. sz. alatt küldte meg ezt a határozatot a társtörvényhatóságoknak. Sajnos, a megye ez ügyben folytatott levelezését barbár kezek kiselejtezték.)

Emődy László törvényhatósági bizottsági tag, nyug. törvényszéki tanácselnök, a Zemplén vármegyei Kazinczy kör elnöke, az alispáni jelentéshez való hozzászólása során a következőket mondotta:

Az alispáni évnegyedes jelentés kiemeli, hogy a közrend és a közbiztonság állása a lefolyt évnegyedben kielégítő volt. Ez a körülmény mindenestre alapot szolgáltatathatna a

²⁸ Uo. 1931. május 20. A közgyűlésen a szociáldemokrata párt erős támadást indított a kormány ellen.

²⁹ Magyarország, 1931. május 5.

³⁰ Dunántúl, 1931. május 27.

³¹ III. sz. melléklet.

helyzet bizonyos kedvezőbb megítélésére, ha viszont országos viszonylatban nem volnának olyan jelenségek, amelyek különösen a nemzethűség szempontjából aggodalmakat tárnak elénk.

El fogok beszélni egy esetet, amely a közelmúltban, a legteljesebb nyilvánosság előtt, a sajtóban folyt le. Kezdődött az eset irodalmi vitával. Hegedűs Lóránt és Négyesy László voltak a vitaközö felek. Arról volt szó, hogy a nacionalizmusnak van-e helye a szellemi alkotásokban, konstruktív tényező-e ez valamely nemzet irodalmában, vagy lehet e nélkül is irodalmat csinálni? Hegedűs az utóbbi értelemben szólalt fel, Négyesy a nemzeti irodalom mellett tört lándzsát.

A vita eddig tisztán irodalmi téren mozgott. Jött azonban Móricz Zsigmond s átvitte a vitát a politika terére azzal, hogy Négyesy álláspontját a maradi „honfibu” és „honfitu” frazeológiája körébe utalta, hozzáfűzve mindezekhez, hogy mennyire mások a viszonyok odaát Szlovéniában a cseh demokrácia jóvoltából, amelynek vannak kultúremberei és kultúreszközei s — Istennek hála — ennek segítségével odaát fel is nőtt vagy legalábbis növekedésben van egy új magyar nemzedék, amely azt a nagy előnyt élvezzi, hogy egy idegen nyelven keresztül, ennek a nyelvnek a közvetítésével szerzi meg a műveltséget, mindenesetre „nyugatiabb”-at és „európaiabb”-at, mint aminőt a hazai szisztémánk szerint való nevelés adhatott volna neki, ahol mi csak sötétséget és butaságot tudtunk terjeszteni.

Igy aztán ez a törekvőbb, szélesebb látókörű új nemzedék — a cseh demokrácia kitevésztetteje — az ő magasabb kultúrájával ránehezedik a mi ott felejtett, sötétségben és butaságban fölnevelt fiainkra, a régiebb nemzedékre, hogy annál kiáltóbb legyen a két ország közötti kulturális különbség.

A lényeg ebben a nyilatkozatban a cseh demokrácia felsőbbiségeinek kiemelése. Azé a cseh demokráciáé, amely ott, a régi magyar felvidéken gyáriparszerűleg termeli ki a Himnuszperek, a „32-es baka vagyok én” jogesetek százait.

Mondja pedig ezeket egy közismert magyar író, aki a magyar talajból sarjadt ki, akit egy nagy tábor a magyar szellem legtörlümszetthebb megtestesülésének szerez hirdetni és aki a magyar Nemzeti Színház műsorán átlagban heti 2—3 ízben szerepel.

Nem akarok azzal a szörnyű értelmetlenséggel foglalkozni, amit Móricznak az a tétele jelent, hogy az idegen nyelven keresztül való művelődés lehetősége, helyesebben kényszerősége magyar szempontból is kultúr-nyereség gyanánt könyvelendő el. De foglalkozni kell azzal a valótlan állítással, hogy a magyar uralom sötétségben és butaságban nevelte az embereket, ellenben a cseh demokrácia a kultúra magaslatára emelte és emeli ezeket a tömegeket, tehát emberibb, nyugatibb és európaiabb, mint aminő volt az előbbi magyar uralom.

Ezzel szemben elég a köztudatra hivatkozni, amely szerint sokkal előbb, semmint Masaryk és Benes Csehszlovákiája ezeknek az uraknak csak álrukban is kialakulhatott, itt, a régi történelmi Nagymagyarországon olyan kultúra virágzott, aminőt csak az emberi művelődés nagy eszméinek befogadására alkalmas nép tud magából kitermelni. Pedig ennek a nemzetnek évszázadokon át kellett hol másokért — a keresztény Európáért —, hol magáért, a saját alkotmányáért véreznie és harcolnia. Mikor ennek meg nem cáfolható történelmi bizonyosságai és emlékjélei vannak, eléggé el nem ítérlhető minden oly támadás, amely az újban divatba jött történelemhamisítás módszerével el akar törölni itt egy ezer éves dicsőséges múltat.

Móricz Zsigmond vétkét sokszorosan súlyosbítja, hogy magyar ember léte ellenségeink táborába szegődik és jobb tudomása ellenére egy olyan álláspontot akar érvényre juttatni, amely lényegében nem egyéb, mint revíziós politikánk történelmi és erkölcsi alapjai ellen intézett orvtámadás.

Revíziókövetelésünk ugyanis éppen kulturált és kultúrképes fajunk tiltakozása alacsonyabb kultúrájú népek jogtalan előretörésével szemben.

Erről az alapról, éppen mert igaz, éppen mert ezt az igazságot szívós kitartással lassan-lassan sikerült már a nagyvilág lelkiismerete elé vinnünk, le nem mondhatunk.

Az ezen az alapon való rendületlen megállás a nemzethűség kérdése.

Ezért indítványozom: mondja ki a m. t. törvényhatósági közgyűlés, hogy Móricz Zsigmondnak a magyar nemzeti kultúra és a magyar nemzet ellen intézett hazafiatlan támadását mélyen elítéli, ezt az eljárását a magyarság megtagadásának tekinti s vele szemben a további következmények levonását a hazafiasan gondolkozó magyar társadalomra bízza.

Határozat

Emődy László törvényhatósági bizottsági tag indítványát magunkévá tesszük, s ehhez képest Móricz Zsigmondnak a magyar nemzeti kultúra és a magyar nemzet ellen intézett hazafiatlan támadását mélyen elítéljük, eljárását a magyarság megtagadásának tekintjük és vele

szemben a további következmények levonását a hazafiasan gondolkozó magyar társadalomra bizzuk.

Hozott határozatunkat hasonló állásfoglalás végett a társtörvényhatóságoknak megküldjük.

II.

Borsod-Gömör vármegye határozata

(A vármegye jegyzőkönyvébe lényegében csak a határozat került be. Sajnos, az eredeti előadói javaslat, és a kisgyűlés határozata ma már nem található az iratok között, selejtezés áldozatai lettek.)

A határozat a Miskolci Állami Levéltár, Borsod vármegye levéltára. Közgyűlési jegyzőkönyvek, 1931—1932. évi kötet, 100 kgy./7950. ai. 1931. sz. található meg.)

Zemplén vármegye közönsége megküldi a 3. kgy. 2621. ai. 1931. sz. határozatát, mellyel a Móricz Zsigmond frónak a magyar nemzeti kultúra és a magyar nemzet ellen intézett hazafiatlan támadását elítéli, — hasonló állásfoglalás céljából.

Törvényhatósági bizottságunk, többek hozzászólása után, ez ügyben akként határozott, Farkas Gyula törv. biz. tag indítványára, hogy miután a Móricz Zsigmond hírlapi nyilatkozata szerint csak szavai értelmének elferdítésével lehetséges őt a magyar kultúra és a magyar nemzeti érzés megsértésével vádolni, törvényhatósági bizottságunknak nem állván rendelkezésére a Móricz Zsigmond kétséges cikke, Zemplén vármegye átiratára egyelőre állást nem foglal, hanem az ügy alaposabb előkészítése után az ügyben legközelebbi közgyűlésén fog határozni. Miről a vármegye alispánját értesítjük.

III.

Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye állásfoglalása

(A vármegye nem foglalkozott az ügyvel. A zempléni átiratra Csilléry Zoltán dr. tb. főjegyző, másodfőjegyző (Csy) előadói javaslatot terjesztett Erdélyi Loránd dr. alispán (E.) elé, amelyet az jóváhagyóan aláírt, így az átirat irattárba került. Az akta a Budapest 2. sz. áll. levéltárban, Pest vármegye levéltára, 21108/1933. alispáni szám alatt található.)

21 108/1931.

Érkezett: 1931. ápr. 15.

Miután Móricz Zsigmond író, budapesti lakos — az Ország színe előtt — az országos jellegű napilapokban — az Országtól illetőleg a nemzettől — a megjelent gyalázkodó cikk miatt teljes bocsánatot kért — s ez által a nemzetet megkövette —

A közgyűlésen való tárgyalása nem volt szükséges.

Tudomásul szolgál

Irattárba teendő

Bu. 1931. V. 6.

k. V/6.

E.

Csy

MÓRICZ ZSIGMOND HAT KIADATLAN LEVELE

(Hegyaljai Kiss Géza közlései nyomán)

1.

Móricz Zsigmond 1913 januárjában ellátogat Sárospatakra. Beül a pataki Kürt vendéglőbe, elbeszélget az ott izogató fiatalokkal. Arról beszél, hogy egy színdarabot akar írni, melyben diákok szerepelnek, de anélkül nem foghat az íráshoz, amíg élő pataki diákot nem lát, ezért jött le Patakra. Másnap reggel már vissza is utazott Pestre.¹

¹ A vidám pataki est emlékét meg is írta egy kis karcolatban: Pataki diákok között. Az Est, 1913. 32. sz.